

POOLEN FÖR HEMLIV OCH FRITID

Museernas samtidsmaterial av föremål, bilder, film, ljudupptagningar och textmaterial är rikhaltigt och mångfacetterat, insamlat under en lång period och skiljer sig i den bemärkelsen från mycket av den dokumentation och forskning som bedrivs på andra institutioner. Museernas källmaterial är nödvändigt för att vi nu och i framtiden ska kunna berätta om hur människor format sin tillvaro. Och museernas sedan länge utvecklade metoder och rutiner för insamling, dokumentation och fortlöpande analys av trender och traditioner är det främsta skälet till att just museerna, med hjälp av Samdok-organisationen, är bäst ägnade att även framledes axla detta ansvar.

Så länge kulturhistoriska museer funnits har människans boningar hört till det som stått i centrum för den dokumenterande och förmedlande verksamheten. I slutet av 1800-talet och i början av förra seklet började man alltmer uttryckligen beskriva bostaden som ett "hem", ett koncept laddat med moraliska, estetiska, nationella och andra identitetsskapande värderingar. Hemmet i det industrialiserade moderna samhället beskrivs som en plats för återhämtning och familjeliv – inte för arbete och offentlighet.

Även om hemmet i vår tids postindustriella samhälle återigen, liksom i det förindustriella samhället, blivit en plats för både fritid och arbete är våra bostäder, och det liv som är tänkt att levas där, i första hand något som de flesta av oss förknippar med fritiden.

Problematisering av begreppen

Mycket av det som människor gör med sina liv hör ihop med hemmet och fritiden. "Hemliv" och "fritid" är begrepp som på många sätt hör ihop och korsar varandra. Båda relaterar till konkreta företeelser, aktiviteter och funktioner och därtill hörande föremål. Hemlivets och fritidens arenor inbjuder till utforskande av relationen mellan människa och ting.

Enkelt uttryckt handlar det om det privata livet i förhållande till arbetslivet; om den fria tiden i förhållande till den av arbetet styrda. Men bilden är mer komplicerad än så. Begreppet "hem" måste relateras till "hemlöshet" och begreppet "fritid" relateras till "tid som inte är fri", dvs den vi inte råder över själva.

Både "hem" och "fritid" är relativa och subjektiva begrepp. Ett tält eller en husvagn kan vara ett hem, förutsatt att den som bor där upplever det så. Med "fritid" avses vanligen motsatsen till den av arbetet styrda tiden. Men problematiskt blir det när gränsen mellan arbete och fritid suddas ut, eller när människor ofrivilligt befinner sig utanför arbetsmarknaden och, beroende på hur man ser det, har antingen obegränsat med fritid eller ingen alls.

"Hemliv" och "fritid" – aktuella ämnen i dagens samhälle

"Hemliv" och "fritid" är begrepp som utgör bra ingångar för samtidsdokumentation eftersom de ständigt omförhandlas, omtolkas och fylls med nya innebörder.

Hur vi lever i och hur vi gestaltar våra hem och hur vi använder vår fritid, är frågor som tycks mer aktuella än någonsin. I en pressbyrå för internationell press kunde man 2007 finna 135 olika heminredningstidningar och i TV:s kanaler visades 27 inredningsprogram varje vecka. Under senare år har svenskarna kraftigt ökat sin konsumtion av möbler och annan heminredning (även om tendensen något avklingat under 2008 på grund av vikande konjunktur). Event- och upplevelseindustrin omsätter en allt större del av BNP. Och för första gången har turistnäringens omsättning i Dalarna passerat tillverkningsindustrins.

Kommersialiseringen av fritiden och hemlivet har ökat i takt med förbättrad levnadsstandard. Livskvalitet, individuella krav, balans i tillvaron, valfrihet och kreativitet är värden som kommuniceras i medias fokusering på livsstilsfrågor och i marknadsföringen av nya hemideal och fritidsaktiviteter. De går alla att relatera till de tre "plikter" eller "kompetenser" som lanserats inom modern konsumtionsteoretisk forskning: njuta, skapa, välja.

Gemensamma utgångspunkter

En av poolens viktigaste funktioner är att definiera några gemensamma utgångspunkter och frågeställningar, både som ett gemensamt kitt som bidrar till att ge de olika projekten en viss samstämmighet, och som ett sätt att utveckla och ompröva såväl innehåll som arbetsformer i det vi gör. Några av dessa utgångspunkter och frågeställningar kan definieras på följande vis:

- 1) Hemliv och fritid som konsumtion och/eller produktion av varor och tjänster
- 2) Hemliv och fritid som livsprojekt och identitetsmarkör
- 3) Hemliv och fritid i ett socialt och kulturellt perspektiv med beaktande av generation, klass och kön
- 4) Hemliv och fritid som privatzon för rekreation från omvärlden och arbetet

Uttryckt som frågeställningar med en historisk resonansbotten kan det formuleras på följande sätt:

Är hemliv och fritid i dagens postmoderna samhälle mer en fråga om livsstil än i gårdagens moderna samhälle, då dessa begrepp mer entydigt framstod som en motsats till offentlighet och arbete?

Sättet att använda sin fritid och sitt hem har alltid varit behäftat med olika värderingar. Hur ser vår tids fritidsideal ut, och varför är det så?

Metoder och arbetssätt

Poolens nätverk och gemensamma möten ger medlemmarna möjlighet att ventilera museets egna undersökningar och att utväxla erfarenheter och information, samt att hålla diskussionen om poolens gemensamma utgångspunkter och frågeställningar levande.

För att vidareutveckla frågor av teoretisk, empirisk och metodisk karaktär inbjuds externa föreläsare och andra sakkunniga till poolens möten. För att bygga ny kunskap inom poolens ansvarsområde och för att pröva de gemensamma utgångspunkterna, frågeställningarna, metoderna och arbetssätten genomförs gemensamma fältseminarier.

Museernas undersökningar ger ett kvalitativt material som fungerar både som komplement och korrektiv till det material som produceras av andra forskningsinstitutioner samt av samhällsinstitutioner och näringslivsorganisationer som i första hand arbetar statistiskt och kvantitativt.

Poolen välkomnar samverkan med kunskapsproducenter utanför museivärlden, i övertygelsen att detta kan bidra till det gemensamma kunskapsbygget och till nya perspektiv på poolens verksamhet. Därigenom ökar också våra möjligheter att nå ut och att göra vårt arbete, och Samdok, synligt och till en kraft att räkna med i samhällsdebatten. Poolen ser det som en angelägen uppgift att profilera och tydliggöra de etnologiska och kulturhistoriska perspektiven i samverkan med den fysiska planeringen av natur- och kulturmiljön och samhällsplaneringen i stort.

Programförklaringen är utarbetad av Christine Fredriksen och Johan Knutsson och antagen vid möte med poolen för Hemliv och Fritid den 20 november 2008.